

A SZIGETVÁRI ZRÍNYI-EMLEKMŰ (OROSZLÁNOS SZOBOR) RESTAURÁLÁSA (1998)

SÉD GÁBOR

A Szigetvár város és környéke közadakozásából 1878-ban létrehozott allegorikus alkotás horganyból készült a Vandrák-féle öntőműhelyben Budapesten.

A talapzatot a Gerendai kőfaragó cég állította össze. A Vandrák-műhely a plinthosz bal oldalán jelzi a készítőt kis táblával, emellett a szobor megbontásakor az öntőmunkás nevét is megtaláltuk az egyik öntvényelem belső falába mintázva: Chratochvill, 1878. ápr. 10 (az ápr. rövidítés tükörírással jelenik meg).

A városi nyilvántartásban található inventárium lap a következő leírást adja:

„Zrínyi Miklós hadvezér emlékére felállított allegorikus szobor, az Oroszlános emlékmű. Magas, vörös márvány talapzaton egy álló oroszlán, rohamra indulva tapos a félholdas zászlóra, ágyúcsőre és ágyúgolyókra. Szigetvár és környéke közadakozásból állította Zrínyi Miklósnak és hős társainak 1878-ban. Ez a legrégebb Zrínyi-emlékmű Magyarországon. A talapzat déli oldalára Szigetvár című epigrammáját vészték fel.

Elhelyezve: Zrínyi téren.

Felavatva: 1878.

Készítette : Gerendai István”

Idézzük az emléket állítók sorait az északi oldalról:

ZRÍNYI MIKLÓSNAK

Szigetvár és vidéke

Szigetvár hősi védelmében elesett

1566. sept. 7-én.

Ez emlék felállítatott 1878.

A szobor anyagának pontos meghatározását a minta 1:2 hígítású salétromsavval történő oldását követően láng-spektrofotométerrel meghatározva¹:

Zn: 84%, Cu: 6%, Ni: 0,01%, Pb: 0,9%, Cd: 0,5%, Al: 1,5%, Sn: 7,1%

Az emlékmű sérülése első látásra szembetűnő a szobron és a talapzaton egyaránt. Valószínűleg az oroszlán farára rádőlt vagy rázuhant valami, majd az ütés ereje a fémtalapzatot (plinthosz) is eltörve a kőépítményben és annak talapzatában is jelentős kárt tett.

A szobor talapzata a Gerecséből, valószínűleg a tardosi bányából származó, júra időszerű gumós tömör mészkő, közismert nevén „vörös márvány”.

Mállottsági állapota korának és kitettségeinek megfelelő, korróziós szempontból jónak ítéltető. Eredetileg minden bizonnyal csiszolt, de nem fényezett felületei a csapó eső által érintett részekben kissé durvultak, de öntisztuló módon egészségesek. A párká-

---

¹ Az anyagmintákat Simon György okleveles vegyészmérnök vizsgálta és értékelte.

nyok visszaforduló, tehát közvetlen csapadéktól védett zónáin megjelent a közlekedés, tüzelés, savas eső következtében kialakuló fekete, gipszcsomós kéreg.²

A szobor állapota

A horganyból öntött és lemezből domborított életnagyságúnak mondható applikált fémmunka imént említett sérülésén már korábban is próbáltak javítani. A nyilvánvalóan helyszínen végzett szakszerűtlen beavatkozás a far és a farokrész javításain nemigen léphetett túl; a megroppant, repedt részekre pedig a helyszínen nem kerülhetett sor. Az öntvényrészek illesztési pontjainál, a forrasztási vonalak mentén szintén történt elmozdulás több helyen is, amely segítette a korrózív anyagok behatolását: árkokat képezve ezeken a helyeken, majd a szobor belsejébe jutva belülről is korrodálva azt.

A szobor állványozása során lehetett csak pontosan látni, hogy a sérülés kapcsán elszenvedett ütés ereje – az oroslán lábain továbbadva a hatást – a nagyon gazdagon díszített plinthoszt szinte teljesen összetörte ill. összenyomta, megrepsztette.

A talpazat állapota

A szobor alatti kőlap közepén eltörött. A talpazat alsó részén a lépcsők szétcsúsztak, ami minden bizonnyal a törés és a keletkezett repedések mentén beszivárgó víz hatásának eredménye.

A szobor restaurálása

Az erősen sérült szobrot műterembe kellett szállítani. A leemelés során szerencsére megoldható volt a széles hevederes emelés, amely a további sérüléseket megelőzte. A plinthosz széthullása megnehezítette volna a szállítást, ez azonban csak apróbb darabok esetében következett be, így az oroslán szinte a helyszínivel azonos állapotban érkezett meg a műterembe.

Első feladat volt a szobor mozgatását megoldani, hiszen a közel négy mázsás alkotás folyamatos emelése a szétbontáshoz, majd a restauráláshoz nélkülözhetetlen volt.

A műteremben – színházi zsinóremelő segítségével – függesztve helyeztük el a szobrot. Így elsőként a talpazatot tudtuk – a forrasztások megbontásával – leemelni, majd a farrész kibontása ill. a farok kiemelése következett.

Az erősen deformálódott talpazat több nagyobb darabra esett szét, majd a törések, repedések, torzulások helyreállítása során számtalan kisebb darab vált el a szobortesttől.

A far és hátrész eredeti törött darabjait a korábbi javításkor nem építették vissza, a keletkezett lyukat milliméteres vastagságú épületbádoggal fedték be, amelyet durva forrasztással rögzítettek. Hasonlóan jártak el a farok rögzítésénél is. A talpazat roncsolásával (szerencsére) nem foglalkoztak azon túl, hogy azt egy acélpánttal körülkerítették a szétcsúszást ill. a korróziós és eróziós hatások eredményeképp várható további megroppást elkerülendő, amely a szobor leborulását is eredményezhette volna.

---

² A könyv vizsgálatát és a szakértői véleményt elkészítését dr. Horváth Zoltán okl. geológus, az OMVH Állami Műemléki Restauráló Központ Laboratóriumának vezetője végezte.

A hiányos és töredékes részeket elsősorban egyengetni próbáltuk. Ez a művelet az amúgy is törékeny horgany esetében nem hozhatott maradéktalan sikert. Ebben az esetben ráadásul előregedett anyagról volt szó, amelynek kristályrendszere az idők folyamán degradálódott. Jó eredményt értünk el a fémdarabok 120–140 °C körüli melegítésével. Ezen a hőfokon óvatos hajlítás, nyomás hatására vissza lehetett az eredeti formát hozni.

A hiányok és vissza nem állítható roncsolódások esetében a rekonstrukció, a kiegészítés volt a járható út. Kiegészítéshez 4 mm vastagságú horganylemezt használtunk, amilyen az eredeti öntött és applikált lemezkötők átlagos vastagsága is volt.

A *forrasztásnál* szerettük volna a forrasztóvízben lévő sósav jelenlétét elkerülni, ezért próbálkoztunk gyantával, forrasztózsírral, forrasztósóval, foszforsavas és bórax-bórsavas megoldással is. Kielégítő eredményt – különös tekintettel a rendkívüli igénybevételre – csak a forrasztóvízes megoldás adott.

A forrasztó 50-es önförasz volt. A savas felületet szódaoldattal közömbösítettük.

Külön gondot jelentett a *belső merevítés*. Ez a szobroknál már megszokott acélvas rögzítők miatt elektrokémiai korróziós problémát is felvet, amikor a horgany anódos oldódása során oldatba megy. Ez főként azokon a helyeken megy végbe, ahol a két fém érintkezik, vagy másodlagos vezető (elektrolit) révén biztosított az elektronok vándorlása. Ezek a kapcsolódási, rögzítési pontok és a befolyó csapadékvíz ill. kondenzvíz révén a két fémet összekötő helyek.

A restaurálás során arra kényszerültünk, hogy a meggyengült horganytestet még jobban megtámasszuk. Ezért a belső merevítéseket növeltük úgy, hogy a plinthosz alá egy rácsot készítettünk 4x4-es zárt szelvényből és ehhez hegesztettük a lábakra fel-futó acélrudakat, amelyekhez a test és a farok is rögzítve lettek.

A két fémkötő egymástól való elválasztására – a Ferropassitos passzíválás után – Katepox korrózióvédő anyaggal kombinált epoxi gyantával vontuk be az általunk készített merevítőket és az eredetieket egyaránt.

A forrasztással összeépített szobrot – az egységes megjelenés érdekében – szemcsezőrással felületkezeltük, majd rongykoronggal átsimítottuk.

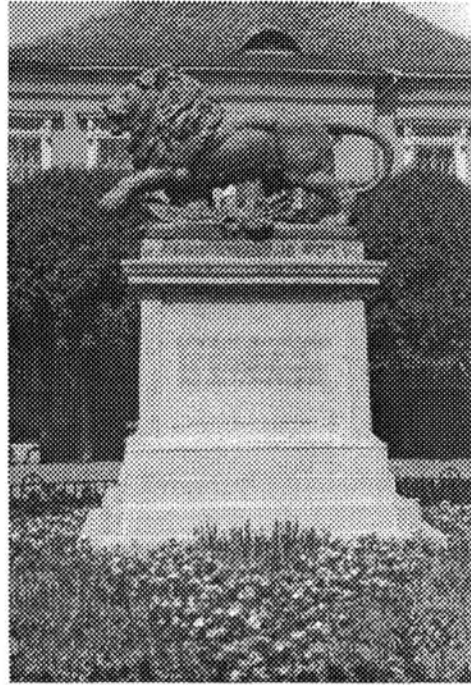
A *levédés, bevonás* céljából a NASA űrkutatásban már bevált COMBAT A 88 típusú olajbázisú inhibitoros védőanyagát kevertük a TURTLE WAX teflonos fajtájával 1:1 arányban, amelyet szintén a felületbe políroztunk. (A bevonat – referenciáink szerint – tartós védelmet biztosít, és könnyen tisztítható felületet ad.)

A talapzat restaurálása

A szobor alatti törött kőlap ragasztást és kiegészítést igényelt. A repedéseket és fugákat szakszerűen kellett eltömní, hogy megakadályozzuk a víz bejutását a kőburkolat és az építmény közé. Így megakadályozható a további állagromlás és szétfagyás.

A talapzat felületén szükséges tisztítást az ún. JOS technológiával; nagy nyomású víz és lágyszemcseadalek hozzákeverésével végeztük. Ezzel az eljárással a lerakódott gipszes kiválásokat is sikerült eltávolítani.

A Rhodius Steinkleber kétkomponensű poliészter gyantával történt ragasztások után a felületet korrózióálló kapsokkal rögzítettük, majd a falfirkák ellen antigraffiti spray-vel vontuk be.

A betűk aranyozását – a korábbi bronzporos javításokat megszüntetve – mixtionra rakott aranyfüsttel végeztük.³

A restaurált fémszobor a helyreállított kő talpazathoz két helyen illeszkedik acélcsappal, amely a kőépítménybe 20 cm mélyen illeszkedik.

A restauráláshoz a városban gyűjtést rendeztek, amelynek eredményeképp az emlékmű felállításának 120. évfordulójára – főként közadakozásból – újult meg.

---

³ Kocsis Balázs okleveles restaurátor dokumentációja a kőmunkákról.